

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

Thomæ Goodwini Moses & Aaron Seu Civiles & Ecclesiastici Ritus Antiquorum Hebræorum

Godwin, Thomas

Bremæ, MDCCX

VD18 12442798

Cap. IX. De Mensura.

urn:nbn:de:gbv:45:1-18703

CAP. IX.

De Mensura.

I. **M**ensuræ, Hebræis ut & omnibus aliis nationibus usitatae, duum fuerunt generum. 1. Quædam mensuræ applicationis, veluti *spithama*, *ulna* &c. 2. Quædam mensuræ capacitatis, veluti *pintæ*, *sextarii*, *Smodii* &c.

II. 1. *Mensuræ applicationis*, in Scriptura quæ occurrunt, sunt sequentes, quibus fraus omnis abesse debuit. Fundamentum harum mensurarum erat latitudo tot & tot granorum hordeaceorum mediocri magnitudine, juxta se positorum.

III. **דָּבָר** *Digitus*, seu latitudo pollicis, complectebatur sex grana hordei corpore juncta. *Arius Montanus Thubal-Cain*. Verum licet *digitus* per rotundam supputationem pro *pollice* sumatur, quatuor tamen *digiti*, si accuratè velimus loqui, constituunt tres *pollices*. *Franc. Jun. in Ezech. XL. 5.* Hujus fit mentio *Jer. LII. 21.*

IV. *Palmus*; (†) qui duplex fuit, *palmus minor*,
P p 2

(†) *Palmus* & *Palma* aliquo modo differunt. Illud est mensuræ genus; estque vel *minor* vel *major*. Minor est 4. digitorum; major duodenarium. Hoc autem notat *volam manus*, Græcè *πυλάμεν*. Ab hac dictione dicta est *palma* arbor, quod expansis est ramis, in modum *palmæ* hominis. Hinc & fructus ejus à similitudine *Digitorum* vocantur *Δάκτυλοι*, *Germ. Datteln*.

nor, & *palmus major*. Minor est mensura quatuor digitorum conjunctorum, seu trium pollicum; Græci vocant illam mensuram *πυλαυσιδα*, Hebræi **טופח**. Major (1) vocatur **אמה**, Græcis *σπιθαμή*, Latinis *spithama* & *dodrans*; & est mensura digitorum, à pollice summo ad digitum minimum expassorum.

V. **אמה** *Pes*, continet pollices duodecim, seu quatuor palmos minores, aut sedecim digitos. *P. Martyr*, I. Reg. VI.

VI. **אמה** *Cubitus, ulna*. Quatuor cubitorum genera occurrunt apud Autores. 1. *Cubitus vulgaris*, seu distensio à flexura brachii ad extremitatem digiti medii. Continet pedem & dimidium, seu sesquipedem. 2. *Cubitus sacer*, erat virga plena, complectens duos cubitos vulgares, uti patet ex coll. 1. Reg. VII. 15. cum 2. Chron. III. 15. Priori loco dicuntur columnæ altæ octodecim cubitos: posteriori, cubitos triginta quinque; quibus si addatur altitudo basis, quæ erat pes vel *ulna vulgaris*, duplicatur numerus; sic ut textus prior loquatur de cubitis vulgaribus, posterior de sacris. 3. *Cubitus Regis*, qui trium digito-

(1) *Major palmus* **אמה** dicitur à **אמה** *spargere*, quòd digiti spargantur in metièdo. Continet tres palmos minores, seu duodecim digitos, aut dimidium cubiti sacri. *Palmus* ergo *major*, & *Pes* **אמה** ejusdem sunt mensuræ. *Cubitus* verò *vulgaris* quàm quinque *Palmos minores*, h. e. viginti digitos complectatur, *Cubitus Sacer* erit 40. digitorum, vel 30. pollicum, & trium circiter pedum.

digitorum longitudine superabat *cubitus vulgarem*, qui *vulgaris* proinde vocatur *cubitus viri*, Deut. III. II. quemque Onkelos inconvenienter vertit *cubitus Regis*. Vid. Herodot. I. 2. in *descript. Bab. 4. Cubitus Geometricus*, mensura æquans sex *cubitos vulgares*; juxta hos cubitos creditur *Arca Noachi* structa. Orig. Hom. 2. in *Genes.* Item August. de C. D. lib. 15. c. 27.

VII. Quidam *cubitus sacrum & vulgarem* ita distinguunt: *vulgaris cubitus*, ajunt, complectitur *quindecim pollices*, seu *quinos palmos minores*; *sacer octodecim pollices* seu *sex palmos minores*. Veruntamen firmavimus, *sacrum cubitum* complexum esse *duos vulgares*. Et verisimile est, quòd, qui statuunt, eos *cubitos tantum differre tribus pollicibus* seu *uno palmo*, errorem suum trahant ex eo, quia *cubitus Regis* habent pro *sacro*.

VIII. חבל *Funiculus, funis*. Justa ejus longitudo ignoratur; usus fuit metiri fundos; hinc & ipsius hæreditatis nomen capit. (*) *Funes mihi ceciderunt in amœnis*, Psal. XVI. 6. h. e. hæreditas mea.

P p 3

IX.

(*) Hoc vocabulum חבל notat [1] *funem* ita dictum à פוינע, quia è palmarum foliis funes plectuntur, Esa. XXXIII. 23. vel à פוינעס, *funcis*; cujusmodi *flagellis junceis* D. Jesus Templi violatores expulit; Job. II. 15. Et [2] *Mensuram* adhibitam in dividendis agris, quæ fiebat *funiculis mensuriis*. Quo etiam modo terra Canaan inter Israëlitas divisa est. [3] Et abhinc *Tractum, Regionem*.

IX. קנה *Arundo, calamus.* Usus hujus fuit ædificia metiri, longitudo æquabat sex cubitos, & palmum unum, Ezech. XL. 5. Cubiti hoc loco exponuntur per cubitos Regis. Minor in hac mensura fraus subesse poterat, quàm in funiculo, quia extendi plus, plusve contrahi nequibat. Inde Canon S. Scripturæ mysticè adumbratur calamo. Ezech. XL. Apoc. XXI. 15.

X. His insuper aliæ addi possunt mensuræ, quibus mensurarentur viæ & gressus. Minima hujus generis fuit קצץ (2) passus.

XI. Στάδιον *stadium*; cujus sæpiùs in N. T. nunquam in V. T. mentio fit. Continet 125. passus seu octavam (3) nostrorum miliarum partem. Isidorus. Sunt qui putant στάδιον denominari ἀπὸ τῆς στάσεως à stando, quod Hercules tantum terræ spatium cursu haud interrupto emensus sit, antequam steterit.

XIII.

nem, quasi fune limitatam & divisam. Quapropter LXX. & Apostoli frequenter usurpant vocabulum μέρος, vel μέρος τῆς γῆς, partes, vel Regiones Terræ, Land-Theile. Matth. XV. 21. Eph. IV. 9.

(2) קצץ Græcè δευρία dicitur, est mensura trium cubitorum seu quinque pedum.

(3) Stadium conficit octavam Italici & Anglici miliaris partem, trigessimam autem secundam Germanici, h. e. pedes 600. vel passus 125. De dispari magnitudine Stadii Italici atque Græci scripsit Puteanus Cent. II, Epist. 98.

XII. *Milliarium* est *spatium mille passuum*, plurimum (4) tamen apud Hebræos; apud quos vox כְּבֹרָה *sæpiusculè milliarium* transfertur, propriè tamen notat *prandium*, aut *alimentum*, à בָּרָה, ut כֶּ sit *Servile*; applicatumque *viis & spatiis*, significat tantum loci intervallum, quantum homo commodè conficere potest die dimidio à pasto ad pastum. Vox ea legitur *Genes. XXXV. 16.* כְּבֹרַת הָאָרֶץ *pastus terræ*, iter diei dimidiæ. Græci eo loco peregrinum substituunt vocabulum *κα-βερδαί*, extra dubium confictum ex Hebr. כְּבֹרָה.

XIII. 2. *Mensuræ (5) capacitatis* erant duùm generum; quædam *mensuræ aridorum*, ut *frumentorum*, *seminum* &c. & quædam *liquidorum*, ut *vini*, *olei* &c. Ut in utrisque *mensuris* justa pro-
 Pp 4 portio

(4) Scil. *milliarium Italicum & Anglicum*, est *mille passuum*, nostrum autem quater superat *Italicum*, adeoque est 4000. *passuum*. Huic ergo nostro *milliari* convenit Hebræorum *milliare*, quod dicunt פָּרְסָא *parasangam*, Persico vocabulo. Vid. *Cocc. Exc. Gem. Sanb. cap. II. §. 30. not. 6.*

(5) De *mensuris capacitatis & de nummis* hîc multa notare, aut cum *mensuris nummisque* apud nos usitatis plus justo conferre, quum sit res difficultate maximâ implicata, præsertim in tanto hominum doctissimorum dissensu, operam erit ludere. Prætereo *domestica*, (utar verbis *Titii. præf. comm. numm.*) quod nec ipsa obvia satis semper, & nota nobis, ac certa esse possint. Prætereo id, quod multò omni ætati est notissimum, quàm miris vicibus *mensuræ & nummi obnoxii* esse soleant, sic, ut accuratè nesciamus, quid *sextarius*, *quadrans*, *denarius*, *drachma* &c. fuerint.

portio observaretur, omnes *mensuras* suas descripsere certo testarum gallinacearum mediocris magnitudinis numero.

XIV. Quando hinc *mensuras* cum nostris con-fero, & loquor de *modiis*, *semodiis*, &c. intelligo id juxta *mensuras Wintonie*. Talis *modius* continet *sedecim sextarios*; & quando loquor de *congiis*, *semi congiis*, *quartariis*, &c. intelligo id juxta nostras *mensuras cerevisiarias*; quâ re evito fractionem numeri.

XV. קב *Cabus* (†) continebat tantum, quantum 24. ova, convenit cum *quartario* nostro. *Arias Montanus Thubal-Cain*. *Mensura minima in S. Scriptura est quarta pars cibi*, seu 6. ova, 2. Reg. VI. 25. Tanta Fames in Samaria fuit, ut *quarta pars cibi excrementorum columbarum venierit quinque argenteis*. Rabbinis hoc proverbium de *cabo* est עשרה קבין שיחורו ירדו לעולם תשעו נשים נטלו Decem cibi locutionis descenderunt in mundum, & novem istorum abstulerunt mulieres. *Buxt. Lex. in הורו*.

XVI. עמר *Omer* (*) continet unum *Cabum*, & dimi-

(†) *Cabus*, unde *Græc. κόβη* & *Lat. cibus*, est sexta pars *seæ* sive *sati*.

(*) *עמר* est *mensura aridorum*, continens circiter 42. vel 43. ova, quæ efficiunt *decimam partem Ephe*. Significat & *manipulum*, unde forsan *Germ. Garbe* / m. in. b. mutato, juxta regulam de literis unius ejusdemque organi.

dimidium Cabum, & quintam partem Cabi, h. e. tres pintas, & dimidiam, & quintam partem semi-pintæ. Erat decima pars Ephæ. Exod. XVI. 36. Alsted. præcogn. Theol. l. 2. p. 588.

XVII. **סֵאב** *Seab* סֵאבֹּתֵי סֵאבֹּתֵי *satum*. (†) Latini Interpretes plerumque vertunt *Modium*. Continet sex Cabos, h. e. Congium & dimidium. Vid. Buxt. Lex. in **קֶבֶב** ex opere R. Alphes tract. de pasch. c. 5. fol. 176. In genere hanc vocem interpretamur mensuram. Cras hoc tempore veniet à measure mensura (**סֵאב**) simila, siclo. 2. Reg. VII. 1.

XVIII. **אֵפָה** *Epha* continet tria sata. Arias Mont. Thubal-Cain.

XIX. **לֵטֶךְ** *Letech* continet 15. mensuras seu 15. sata, seu 5. Ephas, h. e. duos Modios, sex Congios, & semi-Congium. Hujus mentio Hos. III. 2. Ibi à nota P p 5 stra-

(†) *Seab* est tertia circiter pars *Epha* seu modii nostri unferß *Simmers* / *Sernssels* / oder *Scheffels* / (nam hæc vocabula Germanica inter se commutantur ratione provinciæ, & sunt vel paris vel imparis capacitatis) et continet tantundem ac *μῶδῖος*, *Matt. V. 15.* quod *Luth.* æque ac *Seab* sive *satum*, *Matth. XIII. 33.* transtulit *Scheffel* / at minus rectè; cùm sit tertia vel quarta ejus pars, & 144. ovorum, seu sex caborum; eine halbe Mest / ein Sechter / ein Bierling / eine Spind. Subter ejusmodi mensura frumentaria & cibaria abscondunt sæpè lumen, qui ventri student, & timent; vel istiusmodi *dimensis* obtegitur veritas, & gaudet fruiturque mendacium. *Zach. V. 6-8.*

stratibus vertitur an half homer, semi-Chomer.
Vid. Epiph. de mens. & ponderib.

XX. חֹמֶר Chomer; dicitur à חמור Asinus, quoniam hæc mensura tantum frumenti capiebat, quantum Asinus ferre sufficit. Continuit decem Ephas, Ezech. XLV: 11. h. e. 45. Congios, seu 5. Modios & 5. Congios.

XXI. כֹּר Corus eadem mensura fuit (*†) cum Chomer, Ezech. XLV. 14. Non autem tantum fuit mensura aridorum, sed & liquidorum. Luc. XVI. 7.

XXII. Hæ mensuræ, de quibus hucusque differuimus, adhibentur ab Hebræis in rebus aridis metiendis. Fuerunt tres aliæ liquidorum mensuræ. Ut

XXIII,

(*†) Corus & Chomer fuit maxima mensura, continens decem Ephas, seu decem medimnos Atticos, seu 800. libras, seu decem bathos; onus cameli potius, quàm asini. Hinc quoniam Israëlitæ dicuntur, qui minimum collegerunt, עשרה חמרים decem chomarim, seu decem coros, selavim, (quæ vox à plerisque vertitur coturnices) collegisse, Num. XI. 31. 32. Hinc, dico, Illustris Ludolfus p. m. non postremum argumentum duxit, non fuisse illas Selavim, aves aut coturnices, sed locustas. Cui enim usui tam immensa copia coturnicum in paucos dies, singulis familiis? quibus capiendis, mactandis, depumandis, eviscerandis, & expandendis circum castra, vix suffecerit integer mensis. Certè Ventus, qui eas adduxit, diei integri iter, per quod dispersæ fuerunt humi, facilis collectio, suffensio ut torrescerent circum castra, mensura, eaque maxima, nec non Experientia quòd locustæ & esui, & venales in Ægypto ac Africa, & grati saporis sint, Ludolfo adstipulantur.

XXIII. לין. Continet sex ova. Vid. Buxt. l. e. Eadem mensura fuit cum quarta Cabi parte seu semi pinta, vel cum Sextario.

XXIV. הין Conficit 72. ova seu 6. cabos, Buxtorf. *ibid.* & juxta nostram mensuram 3. quartarios.

XXV. באר Bathus ejusdem erat quantitatis cum Epba, scil. decima pars Chomeris. Ezech. XLV. 14. Latini interpretes plerumque vertunt Cadus. Hieronymus Ezech. XLV. transfert Vadus: Decima pars Cori, inquit, in speciebus liquidis vocatur Bathus sive Vadus. Putaveram esse sphalma typographicum, & positum esse Vadus pro Cadus; sed invenio, Græcos adhibuisse vocabula באר & באד; pro qua posteriori voce Pater iste legit Vadus. Subinde in genere transfertur in nostra lingua a measure mensura, Luc. XVI. 16. continetque 4. Congios & dimidium.

XXVI. Omnes hæ mensuræ Hebræorum propriæ fuere; sed præter eas tres aliæ occurrunt in Nov. Test. ductæ ab aliis gentibus. Ut

XXVII. Ξεσός Sextarius, quam vocem vertimus a pot Cantharum. Marc. VII. 4. Eiusdem cum Log quantitatis fuit, si intelligimus Sextarium Romanum; paulò autem major est, si intelligimus Sextarium Atticum. Undecim Attici sextarii æquabant Romanos duodecim. Verisimiliùs ergò intelligimus Romanam mensuram, sicut continuerit

tinuerit *sex ova*, seu *semipintam*. (*) *Vid. Alsted. præcogn. Theol. p. 561.*

XXVIII. *Χοῖνιξ* *Chœnix* mensura. *Apoc. VI. 6.* Propriè denotat tantam frumenti mensuram, quantam Servo de die pasci licuit. Hinc natum illud *Pythagoræ*: *Χοῖνιξ μὴ ἑτηροδισαῖ super Chœnice non sedeas*; h. e. non unius diei dimenso acquiescendum, sed & in crastinum prospiciendum. Continebat 4. sextarios, h. e. unum quartarium. *Budeus de assib. l. 5.*

XXIX. *Μετρητὴς* *Metreta* *Job. II. 6.* Transferatur a *Firkin*. Erat mensura Attica, ejusdemque quantitatis cum *Cado*; & *Cadus*, ut antea annotatum est, coincidit cum Hebraïco *Bathe*, sic ut quoque continuerit 4. Congios & dimidium. *Budeus ibid.*

CAP.

(*) *Sextarius* est mensura minima liquidorum, continetque semipintam, seu octavam partem canthari nostri vinarii aut cerevisiarii, unserer *Wein, Massen* oder *Kannen* / das ist / einen halben Schoppen / oder halb Dort. Usurpatur etiam ea vox pro vase minimo, viginti circiter unciarum. *Marc. VII. 4.*

CAP. X.

De Moneta ipsorum cuprea, argentea, & aurea.

I. **U**T justos nummos & pondera haberent, utraque librârunt granis,
Nummi cuprei.

II. *Λεπτόν minutum, seu quadrans ultimus. Luc. XXI. 2. Marc. XII. 42. Recentiores Judæi vocant פרוטרו nummulum minutum, Syr. שמונין octavam assarii partem. Pendet dimidium granum hordei. פרוטרו זרו משקל חצי שעורה. Minutum istud est pondus dimidiæ partis hordei. Mos. Kots. fol. 124. col. 4. Conficit tres partes quadrantis nostri. (†)*

III. *Kodexinus Quadrans (*) erat nummulus Romanus, pendens granum hordei, vel duo minuta: Vidua illa pauper immisit in gazophylacium duo minuta, quod est quadrans. Marc. XII. 42. Consequenter valet nostrum quadrantem seu c. 12.*

IV.

(†) Ita dicitur, quia est moneta *λεπτή tenuis* & minutissima, seu פרוטרו particula à partior, conficiens octogesimam denarii partem.

(*) *Quadrans est quadragesima denarii pars.*